

дивъ само 86 души! И когато тия 86 души, прѣди да влѣзатъ въ самата тъмница, се наредиха въ конашкия дворъ, и азъ можѣхъ да ги видя отъ нашитѣ прозорци, азъ не знаехъ, кои да пожаля — дали ония страдалци, които бѣха оставили измъчениитѣ си кости по царскитѣ пѣтища, или тия мъченици, които бѣха дотѣтрали полумъртвитѣ си тѣла до царската тъмница. И трѣпката, която пролази по моята настрѣхнала снага, и до сега още ме побива, когато замисля за тия живи мъртавци.

Опрашени, раздрани, кои боси и кои обути съ продънени обувки, нѣкои съ желѣзни колела по вратоветѣ, а всички съ желѣзни вериги по рѣцѣтѣ, нѣмаше човѣшка мѣжа, болка и тѣга, която да се не изписва по тѣхнитѣ омацани съ потъ и кръвъ лица. За подигравка, на главитѣ на нѣкои отъ по-първитѣ бѣха турили едни мръсни и разнебитени европейски шапки. И една ликуеща паплачъ отъ полупияни нехранимайковци се гаврѣше съ тия праведници, които едва се държеха на краката си.

Внезапно единъ отъ пазачитѣ, които бѣха излѣзли отъ тъмницата, за да приематъ новитѣ си гости, хвана желѣзното търкало, което бѣ турено около врата на единъ познатъ, види се, и омразенъ нему карловецъ, и звѣрски го задържа по всичкитѣ посоки на компаса. Отъ болки и задаване, посинѣ лицето на мъченика. Тѣлото му затрепера като листо. Очитѣ му се опулиха. Отъ устата му бликна кръвъ. А отъ неговитѣ гърди се изтръгна една неземна въздишка.

Мжчителтъ, разсвирѣплѣлъ и запѣненъ, слѣдваше да тегли колелото. И мене се стори, че въ тая пѣхтеща маса отъ човѣшко месо, въ тоя мъченикъ и въ тоя мжчитель, бѣха се съсрѣдоточили като въ фокусъ всички страдания и всички низости на това ужасно човѣчество. И азъ се прихлупихъ на възглавницата, о която се облѣгахъ, за да погълна своитѣ сълзи и да удавя своитѣ въздишки. Сълзи и въздишки бѣха тежки прѣстѣпления въ моя затворъ.

Колко ми тѣ станаха нуждни и на слѣдната заранъ на 16 августъ! Писано ми бѣ да видя него день 32 душъ мои роднини, приятели и познайници отъ най-видни карловски граждани¹, да се изваждатъ изъ входа, прѣзъ който

¹ Ето имената на по-главнитѣ отъ тѣхъ: Иванъ Х. Димитровъ, Василь Патевъ, Христо Рачовъ, двамата братя Джиджови, двамата Х.